

Korte mededelingen

Waarschijnlijke bastaard Bergeend *Tadorna tadorna* × Nijlgans *Alopochen aegyptiacus* op het Balgzand

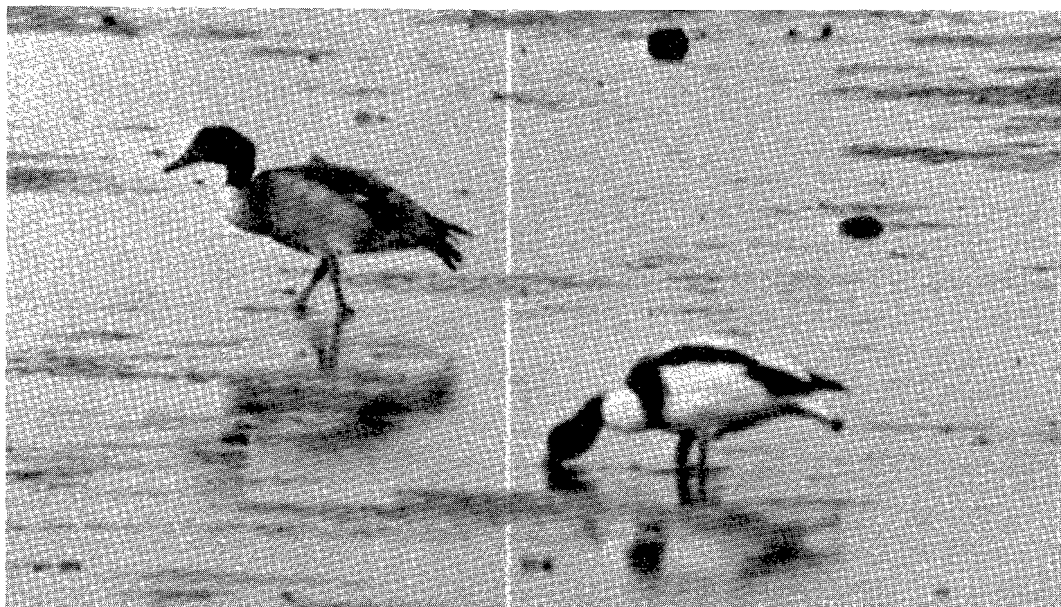
Van 29 september tot 6 oktober 1982 werd door ons in een groep van 600 Bergeenden een grotere, meer gansachtige vogel waargenomen (figuur 1). De vogel werd gezien vanuit een op het wad geplaatste waarnemingshut op ongeveer 2.5 km van de dijk ter hoogte van het Kooihoekschor (gemeente Den Helder). De vogel werd door ons diverse malen langdurig geobserveerd; twee keer gebeurde dit onder ideale lichtomstandigheden, waarbij de vogel eenmaal naderde tot op 40 meter. De volgende kenmerken werden genoteerd:

Kop, nek, keel en hals aaneengesloten chocoladebruin, met lichtere, crèmekleurige ring rond de snavelbasis. Deel van de rug dat zichtbaar was in zit, vlekkelig donkergrijs. Borst met een borstband als bij Bergeend maar donkerder bruin, minder scherp afgesneden en geleidelijk overgaand in grijze rug. Borstband gescheiden van hals en nek door brede, gelige band. Buik en flanken effen lichtgrijs, midden op de buik een donkere vlek. Schouderdekveren donkergrijs met

bruinzwarte tint, donkerder dan flanken. Grote slagpennen zwart. Spiegel (in zit) donkerpaars iriserend met aan de voorzijde twee witte randjes waarvan het buitenste veel dunner dan het binnenste; aan de achterzijde een dunne, witte rand. *Tertials* (in zit) tweekleurig: bovenste helft grijs, onderste helft roodbruin. Kleine en middelste vleugeldeken wit, in zit soms als een witte rand zichtbaar. Onderstaartdekveren crème.

Snavel donkerroze met een zwarte nagel en een zwart randje rond de snavelbasis. De ogen waren donker en vertoonden geen contrast met de kop. Poten vleeskleurig.

In vergelijking met Bergeend was de vogel groter en had een slanker voorkomen. Poten en nek waren langer dan bij Bergeend; de snavel was minder opgewipt en had geen knobbel. In vlucht bleek de vogel groter dan een Bergeend en ook de vleugels waren duidelijk langer. Opvallend waren de witte voorvleugels en de smalle witte vleugelachterrands. Het gedrag op het wad was als dat van Bergeenden. De vogel kwam samen met de Bergeenden aan en vloog ook samen met deze weg. Hij foerageerde samen met de Bergeenden slobberend op een zandplaat op dezelfde wijze als de Bergeenden. Eenmaal was de vogel agressief jegens een Bergeend die te dicht naderde.

Figuur 1. Waarschijnlijke bastaard tussen Bergeend en Nijlgans, 30 september 1982, Balgzand bij Den Helder (*Mardik Leopold*). *Probable hybrid of Shelduck Tadorna tadorna and Egyptian Goose Alopochen aegyptiacus*.

De door ons waargenomen vogel vertoont kenmerken van twee soorten. De lange poten en nek en het kleurpatroon van rug, flanken en staart wijzen op verwantschap met Nijlgans. Kleurpatroon van kop, hals en borst, alsmede foerageergedrag komen overeen met dat van Bergeend. Wij concluderen dan ook, dat het waarschijnlijk gaat om een bastaard Bergeend $\times$ Nijlgans. De witte vleugelachterrand geeft mogelijk aan dat het om een niet-adulte vogel gaat: Nijlgansen hebben dit kenmerk niet en Bergeenden hebben het alleen in een niet-adult stadium.

De oorspronkelijke verspreidingsgebieden van Bergeend en Nijlgans vertonen geen overlap (Cramp & Simmons 1977), maar de Nijlgans heeft zich, na uit gevangenschap te zijn ontsnapt of opzettelijk te zijn uitgezet, als broedvogel in ons land gevestigd. Er broeden thans tientallen paren in ons land. Zijn broedgebied in Nederland valt binnen dat van de verwante Bergeend (Teixeira 1979). Van δ Bergeend $\times$ ϕ Nijlgans in gevangenschap zijn verschillende bastaarden bekend. Deze bastaarden produceren bij onderlinge kruisingen onvruchtbare eieren (Gray 1958). Resultaten van terugkruisingen zijn ons niet bekend. Naar de herkomst van de door ons waargenomen bastaard kan slechts worden gegist. Het is mogelijk dat deze vogel een nakomeling is van een gemengd wild broedpaar, maar het kan ook een uit een waterwildcollectie ontsnapte vogel betreffen.

Het in de natuur voorkomen van „exoten” wordt in verschillende landen als een probleem gezien. De Nederlandse sectie van de ICBP stelde zich op 21 december 1978 op het standpunt dat het voortbestaan van kleine populaties en broedpogingen van exoten verhinderd moeten worden, teneinde concurrentie met inheemse soorten en extra landbouwschade te voorkomen (Rooth 1981). Het gevaar van bastaardering kan als derde reden worden toegevoegd.

Met dank aan J. Wattel voor het helpen vinden van literatuurgegevens.

Summary

Probable hybrid of Shelduck Tadorna tadorna and Egyptian Goose Alopochen aegyptiacus on the Balgzand

In the period 29 september-6 October 1982 a probable hybrid Shelduck $\times$ Egyptian Goose was observed on the Balgzand (Waddenzee). The plumage of the bird was intermediate between these two species. Its behaviour on the mudflats was like the Shelducks present. A wild state of this bird cannot be ruled out since Egyptian Geese are breeding within the breeding range of Shelduck in the Netherlands.

Literatuur

- CRAMP S. & SIMMONS K. E. L. 1977. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa, 1. Oxford University Press, Oxford.
- GRAY A. P. 1958. Bird hybrids. Commonwealth Bureau of Animal Breeding and Genetics, Edinburgh.
- ROOTH J. 1981. Geen vreemde vogels in de bijt! Vogels (1) 5: 199.
- TEIXEIRA R. M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.

M. F. Leopold & E. C. L. Marteijn, Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee, Postbus 59, 1790 AB Den Burg (Texel)

Scholekster *Haematopus ostralegus* met gekruiste snavelhelften

Op 28 maart 1982 ontdekte ik op de Noorderpier bij Harlingen een Scholekster waarvan de beide snavelhelften gekruist waren (figuur 1). De vogel bevond zich tussen ongeveer 35 soortgenoten, die ter plaatse overtijden. Het gesleten en vale verenkleed en de bruine iris gaven aan dat het om een tweede-kalenderjaar Scholekster ging. Ondanks deze handicap leek de vogel in goede conditie. Enige malen kon ik waarnemen dat de vogel foerageerde. Dit gebeurde door de snavel halverwege in het water te steken en zijdelings heen en weer te bewegen in het blaasjeswier dat tussen de basaltblokken voorkwam. Mogelijk probeerde de vogel onder water openstaande mossels *Mytilus edulis* te eten.

Snavelafwijkingen van het kruisbek-type komen bij Scholeksters regelmatig voor (J. B. Hulscher). Afwijkingen waarbij beide snavelhelften omhoog (kluten-type) of omlaag (wulpen-type) gebogen zijn, zijn zeldzamer. De hoornbekleding van een scholekster-snavel groeit aan de basis voortdurend aan. De snelheid hiervan bedraagt gemiddeld 0.4 mm per dag zodat een Scholekster jaarlijks tweemaal zijn snavelengte verslijt (Hulscher 1983). De snavel slijt door het boren in de modder, maar vooral bij het openwrikken en openhakken van schelpdieren zoals kokkels *Cerastoderma edule* en mossels. Dit openwrikken is niet zonder risico. Bij Scholeksters in gevangenschap gebeurt het af en toe dat een vogel enkele uren rondloopt met een mossel om de snavel geklemd. Er zijn enkele gevallen bekend van dood gevonden Scholeksters met een mossel om de snavel. Ook bij andere soorten wordt dit wel waargenomen, zoals bij een